

Érdekvizonyok és érdekegyensúly az új Ptk. biztosítási szerződési szabályaiban

TAKÁTS PÉTER

Bevezetés

A biztosítási szerződési jog történetében a XXI. század első évtizede a nemzetközi jogegységesítésről és a nemzeti jogfejlesztésről szól. Ez év elején lépett hatályba az új svéd biztosítási szerződési törvény, előrehaladtak a német biztosítási szerződési törvény reform-munkálatai és Magyarországon is lassan a célegyenesbe fordul az új Polgári Törvénykönyv kodifikációja, mely természetszerűleg a biztosítási szerződést is érinti.

A jelen referátum keretei nem engedik meg a magyar tervezet szisztematikus bemutatását. Néhány fontosabb változási irányt szeretnék csak jelezni, mégpedig abból a szempontból, ahogyan a szabályalkotásban az üzleti biztosítás, illetve a fogyasztóvédelem érdekei birkóznak egymással. Az új Polgári Törvénykönyvnek – mely egyszerre ad keretet az ipari biztosításoknak és a fogyasztói biztosításoknak – a forgalom fejlődését a fogyasztó indokolt védelmével együttesen és az Európai Unió jogi vívmányait is szem előtt tartva kell megvalósítania. Magyarországon a helyzetet ugyanakkor színezi, hogy a jogalkotónak talán kevesebb feladata van a fogyasztóvédelem, mint a korszerű kereskedelmi biztosítási szabályok kiépítése terén – míg ugyanis az előbbieket az európai jogharmonizáció folyamatában jórészt beépültek a polgári jogba, a B2B (business-to-business) területen a szerződési gyakorlatot támogató-segítő szabályok kialakítása elmaradt.

Előre kell bocsátani, hogy – bár magam az új Ptk. biztosítási szerződési címének szerzője vagyok – a következő gondolatok személyes álláspontomat tükrözik. A Ptk-Javaslat tárgyalat részének véglegesítésére ugyanis a 2006. november 28-i szerkesztőbizottsági értekezleten kerül sor – azokban a kérdésekben, amelyeket Vékás Lajos professzor, a Főbizottság elnöke még nem tekint lezártaknak, a Szerkesztőbizottság az elmondandókhöz képest másként is állást foglalhat.

1. A hatályos Ptk. szabályozási modellje

- A biztosítási szerződési jog hatályos szabályait az 1959. évi IV. törvény LXV. Fejezete tartalmazza.
- Keletkezése történelmi körülményei – tervgazdaság és a biztosítás állami monopóliuma – által meghatározottan lakossági biztosítás központú.
- Számos részletszabálya végső soron a biztosítói pozíciót védi – ilyen pl. hogy
 - a) mindig a szerződő fél tesz ajánlatot,
 - b) szabály szerint a kockázatviselés kezdete az első díj befizetésének függvénye,
 - c) a szerződés ráutaló magatartással történő létrejötte esetén a biztosító általános szerződési feltételei „magasabbrendűsége”, vagy
 - d) a szerződés automatikus megszűnése a folytatólagos díjfizetés elmulasztása miatt.
- A biztosított pozíció védelme az általános egyoldalú kognencia által – ez a valódi

piaci viszonyok kialakulását követően az ipari biztosítások esetében egyértelműen hátráltatta a szerződési gyakorlat fejlődését.

- Az európai jogharmonizáció külön törvényekben illetőleg a Ptk. általános szabályai sorában történt meg, a biztosítási szerződési fejezetet nem érintette – paradox módon ez a technika (mivel a biztosítási szerződés már nem modern szabályai „lex specialis” gyanánt az általános szabályokat lerontják) éppen a korábbi szemlélet továbbélését konzerválta.

2. A Kodifikációs Főbizottság koncepciója

- Az új Polgári Törvénykönyv koncepcióját a kormány 1003/2003. (I. 25.) Korm. sz. határozata hagyta jóvá, ebből idézek:
- „Az új Ptk-ban a biztosítási szerződést a kereskedelmi szerződéstípusokra kell modellezni, közjogi korlátok a szerződések joganyagában csak annyiban épüljenek be, amennyiben azokat a fogyasztóvédelem szempontjai indokolják.”
- „A fogyasztói biztosítási szerződések körében ... fenn kell tartani az egyoldalú (klaudikáló) kogenciát ... Utalni kell arra, hogy a fogyasztói szerződésekre vonatkozó általános szerződési feltételek közös szabályai e körben is irányadóak.”

3. A Javaslat válasza

- A főszabály a szerződési szabadság, az egyoldalú kogencia csak a Javaslatban kifejezetten megjelölt esetekben érvényesül – a legáltalánosabban a fogyasztóval létrejövő élet-, baleset- és betegségbiztosításokban, továbbá a fogyasztói biztosítási szerződéseknek a biztosító ráutaló magatartásával történő létrejötte, a fogyasztói biztosítások esetében a díjfizetési kötelezettség szabályozása, vagy a kárbiztosításoknál a fedezetfeltöltés, a kármegelőzési és a kárenyhítési kötelezettség és a törvényi engedmény körében.
- A Javaslat az egyoldalú kogencia helyett a fel nem sorolt esetekben inkább az általános szerződési feltételek alapján létrejövő szerződések bírói tartalmi kontrollját ajánlja, különösen, hogy a legújabb szabályozás – a Ptk-nak a 2006. évi III. törvénnyel történt módosítása és kiegészítése – értelmében fogyasztói szabványszerződésekben a tisztességtelen kikötések eleve semmisek.
- A Javaslat oldja a hatályos szabályozás biztosítói pozíciót védő rendelkezéseit is – a fenti példák sorrendjében:
 - a) az ajánlattétel az általános szerződési szabályok szerint alakul (de ez diszpozitív szabály, nincs akadálya annak, hogy a biztosító ajánlati nyomtatványokat alkalmazzon),
 - b) a kockázatviselésnek szabály szerint nem előfeltétele a díj megfizetése (de ez is diszpozitív szabály, hogy a rövid időtartamú biztosítások esetében a mai megoldás érvényesülhessen),
 - c) a szerződés hallgatólagosan történő létrejöttének lehetősége beszűkül (azokra a fogyasztóval létrejövő biztosításokra, ahol ajánlatot a biztosító szabványosított nyomtatványán tettek és a biztosító a törvényes tájékoztatási kötelezettségeket teljesítette),
 - d) a díjfizetés elmulasztása csak a biztosító általi eredménytelen megintés esetén kötelemszünetítő körülmény.

4. A biztosítási érdek szabályozásának változása

- Hatályos jog – csak a vagyont biztosításban jut szerephez, az érdekmúlás itt

kötelemszünetítő körülmény.

- Javaslát – a biztosítási érdek általános érvényességi kellék, de strukturált következményekkel. Kárbiztosítások – semmisségi (érdekmúlás esetén semmissé válási) ok, csoportos összegbiztosítások – semmisségi ok, de az érdekmúlás következményeiből ki lehet szerződni, egyéni összegbiztosítások – tkp. lex imperfecta (a személyi védelem elve elsőbbséget élvez)